

Fóris Ágota

A terminológia mesterszak indításának előzményei

1. Bevezetés

2011-ben először indul Magyarországon a *Terminológia mesterszak*. A tanulmány célja e képzés előzményeinek, céljainak, rendszerének ismertetése. A szakindítás előzményei szorosan kötődnek a pécsi egyetemhez, konkrétan a Nyelvtudományi Tanszéken és az alkalmazott nyelvészeti doktori képzésben folyó munkákhoz, személy szerint pedig Szépe György professzor oktatáspolitikai munkásságához.¹

A magyar terminológia felsőoktatásban való jelenléte két nagy területre osztható:

(1) A 19. század végétől a felsőfokú (egyetemi) szakmai oktatásban a magyar nyelvű terminológia mint a szakmai tudás átadásának eszköze jelenik meg. Attól kezdve, és jelenleg is, Magyarországon a felsőfokú oktatásban jelenlevő szakok leg többjét magyar nyelven oktatják – ennek az egyik alapvető feltétele, hogy minden szaktárgynak megvan az elfogadott magyar nyelvű terminológiája. A terminológia elsajátíttatása a szaktárgyak oktatásának szerves része lett. Természetesen a mai napig vannak viták az átvett görög és latin eredetű terminusok használatáról, főleg a jogi és az orvosi szaknyelvben, ezeket a vitákat az angol nyelvű terminusok „magyarítása”/fordítása vagy „átvétele” problémaköre bővíti napjainkban. Főként a gazdasági/közgazdasági, az orvosi és a műszaki területeken erősödnek fel ezek a viták. Alapvetően azt mondhatjuk, hogy a szakmai felsőoktatásban használt szakkönyvek, jegyzetek legnagyobb része magyar nyelvű (eredeti vagy fordított) munka.

(2) A 20. század második felében vált fontossá az idegen nyelvű terminológia oktatása, amely elsősorban a szakfordító képzéshez kapcsolódott. Az egyre jobban kibontakozó tudományos, gazdasági, kulturális együttműködés azonban ma már sok területen szükségessé teszi más nyelvek terminusainak ismeretét. Az 1970-es évek-

---

¹ Az előzményekhez hozzátartozik, hogy 1989-ben, a JPTE akkori Tanárképző Karán fizika–idegen nyelv és földrajz–idegen nyelv szakos egyetemi képzés indult. A Fizika Tanszék akkori vezetője (korábban a kar dékánja), Kozma László professzor támogatása elengedhetetlen volt ahhoz, hogy ilyen interdiszciplináris, kettős képzés folyhasson az egyetemen. Visszatekintve erre a kezdeti időszakra, Fülei-Szántó Endre személyét is meg kell említenem, aki a hungarológusok képzésében és a több nyelven folyó szaknyelvi stúdiumok oktatásában tett sokat. A nyelvészek és természettudósok ilyen eredményes összefogása az oktatás területén példaértékű volt.

ben a magyar szakegyetemeken (Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem, a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, illetve a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karain, a budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karán stb.) szakfordító csoportok alakultak, 1974-től megkezdődött az ún. 'ágazati szakfordítóképzés', ezzel együtt a szaknyelvoktatás is elindult (Klaudy 1993); jelentős eredményeket hozott pl. a bányászat és a nehézipar terminológiájának összegyűjtése és lejegyzése.

2. A terminológia egyetemi oktatásának kérdései

Az anyanyelv változása iránti érdeklődés és felelősség mindig kialakította azokat a közösségeket, amelyek megszerezték a terminológiai munkákhoz szükséges nyelvészeti és szakmai ismereteket. A 20. század végén bekövetkezett tudományos-technikai robbanás azonban olyan mértékű növekedést idézett elő az egyes nyelvek terminológiai rendszerében, így a magyarban is, hogy a keletkező problémák feldolgozása nem lehetséges a korábbi módszerekkel és eszközökkel. A hagyományos tárgykörök terminusainak számszerű gyors növekedése mellett új tudományágak, szakmai területek, társadalmi, gazdasági kapcsolatok alakultak ki, amelyek sem évszázados múlttal, sem a terminológiai fejlesztés elméletének és gyakorlatának hagyományaival nem rendelkeznek.

A terminológia kérdéseinek világszerte megfigyelhető ismételt előtérbe kerülésének több oka van: az informatika és a telekommunikációs eszközök fejlődése, új eszközök és módszerek bevezetése a kutatásban, az oktatásban és a gyakorlati munkában. Kiemelt szerepet játszik az egyesült Európa közös gazdasági, fogalmi, terminológiai rendszerének megteremtésére való igény is, amely az utóbbi időben erősödött meg. Többek között ennek következménye, hogy az 1990-es évek közepétől számos európai országban vezették be az oktatásba a terminológiát (és/vagy a lexikográfiát) mint tantárgyat, mára pedig szakmává és széles körű kutatási és felhasználási területté fejlődött. Ma már számos országban BA, MA szintű képzést, és tudományos fokozatot (PhD) lehet szerezni belőle. Az utóbbi három évtizedben Európában lezajlott változások és a magyar politikai és gazdasági élet gyökeres átalakítása további fogalmi/terminológiai változásokhoz vezetett. Ezért a magyar nyelvterületen is újra felerősödött az érdeklődés a terminológia oktatásának kérdései iránt, és számos felsőoktatási intézményben újult meg vagy kezdődött meg terminológia kurzusok tartása.

A terminológia kérdéseit különböző irányokból lehet megközelíteni, a szemléletmódból származó eltérések azonban nem érintik sem a tudományos, sem a

gyakorlati kérdések alapelveit. A terminológia nemzetközi szakirodalma az alapkérdésekben való egység kialakulásáról tanúskodik. A különböző szemléletmódok az oktatás sokszínűségében is megjelennek. A magyar terminológia kérdései – a megnövekedett érdeklődés ellenére – a társadalmi átalakulás más kérdéseivel szemben háttérbe szorultak.

Az infokommunikációs rendszerek tökéletesedése és tömegesedése következtében a szakterületi elszigetelődés jelentősen csökken, a szakmai fogalomrendszerek nem csak az egyes szakmákon belül, de más szakmák művelői körében is ismertté válnak; az *adat*, *tudás*, *információ* központi fogalmak lettek. A telekommunikáció és az informatika fejlődésével és összekapcsolódásával, az internet és más hálózatok létrehozásával ma már sok fontos információ rövid idő alatt beszerezhető és továbbítható. Az egyes szakmák fogalomrendszerei és terminológiai rendszerei is szoros kapcsolatba kerülnek egymással, és kölcsönösen hatnak is egymásra. Az egyes szakmák rendszerei közötti könnyebb átjárhatóságot a fogalmak pontos meghatározása, és az egyes rendszerek egymással történő összevetése és összehangolása (harmonizációja) segíti. Az infokommunikációs rendszerek megjelenése, az internet elterjedése alapjaiban változtatta meg a terminológia kutatásának és alkalmazásainak módszereit és a terminológia-oktatás lehetőségeit. A nagy mennyiségű információ között való eligazodást és az információk minél hatékonyabb felhasználását elősegíti, ha egy adatbázisban nemcsak a fogalom meghatározását találja meg a felhasználó, hanem arra vonatkozó adatok összességét is, hogy a fogalom milyen kapcsolatrendszerekben fordul elő, és e kapcsolatrendszereket mi jellemzi. Ezek a szemantikai, illetve ontológiai rendszerek segítenek a szükséges információk hatékony és gyors kiválasztásában.

Az 1990-es évektől kezdve több szinten indult meg a terminológia új igényeinek teljesítését szolgáló képzés. Számos terminológiai kurzus indult különböző konkrét igények alapján vállalatok, intézmények, egyesületek keretében, amelyek fejtegetésünk szempontjából azért lényegesek, mert ezek pótolták az iskolarendszerű terminológiai képzés hiányát.

3.1. Terminológia a graduális képzésben

3.1.1. Magyar nyelvű terminológia oktatása Magyarországon

A terminológia-oktatás egyik fő feladata egy adott szakterület/tárgykör terminológiai rendszerének komplex bemutatása és elsajátíttatása. Az egyik megközelítésben a terminusok és a terminológiai rendszer oktatása a szakmai képzés szerves része, hiszen az ismeretek a terminusok segítségével fejezhetők ki, adhatók át. Az iskolarendszerű oktatás egyik fontos feladata szakmai ismeretek oktatása, amelynek

egyik része az oktatott tárgy fogalmainak a pontos megismertetése, a terminusok megtanítása, a fogalmak és terminusok közti kapcsolatrendszerek bemutatása. Valamennyi tantárgy esetében pontos és jó feleletnek azt fogadják el, amelyben a terminusok használata is hibátlan. Ez tehát azt jelenti, hogy a felsőoktatás automatikusan jelentős szerepet vállal a terminológia oktatásában. A terminológiai szemlélet kialakításában komoly feladat hárul a felsőfokú képzés minden ágára. A magyar egyetemi képzésben a nyelvújítás hagyományai alapján ez a szemlélet alakult ki, és maradt meg napjainkban is. A felsőfokú szakmai oktatásban nincsenek külön terminológia kurzusok, a terminológia elsajátíttatása a vezető oktató- és szakembergárda feladata.

A napjainkban megsokasodott terminológiai feladatok azonban azt igénylik, hogy a fiatal szakemberek generációjának magas szintű szakmai tudása társuljon olyan ismeretekkel is, amelyek segítenek a mindennapi szakmai munkák során felvetődő nyelvhasználati problémák megoldásában, és a fogalmi rendszerek ismerete mellett a nyelvi rendszert is kezelni tudják. Ez a felismerés a magyar gazdaság, igazgatás területein és más területeken is megfogalmazódott, és külföldi példákra hivatkozva felvetődött a terminológus szakképzés igénye.

3.1.2. *Idegen nyelvű terminológia oktatása*

Az egyetemeken folyó szakmai oktatásban fontos az adott szakma idegen nyelvű terminológiájának elsajátíttatása. Az 1970-es évektől kezdve az ágazati szakfordítóképzés látta el ezt a feladatot, a szakegyetemek idegen nyelvi lektorátusain. A magyar egyetemeken létesített idegen nyelvi lektorátusok feladata az idegen nyelvek alapjainak oktatása, a magyar társadalom idegennyelv-ismerete hiányosságainak pótlása volt. A 20. század végére azonban jobb lett az egyetemre bejutók idegennyelv-ismerete, másrésztől kialakult az a szemlélet, hogy nem az egyetemek feladata az alapfokú idegennyelv-oktatás ellátása. Az 1990-es években a szakegyetemek több karral rendelkező egyetemekké alakultak át, és az átalakuló kari lektorátusok feladata teljes egészében a szaknyelvoktatás és vizsgáztatás lett. Az oktatásban és a vizsgáztatásban is jelentős szerepet kapott az idegen nyelvű terminológia oktatásának és a vizsgáztatási módszereknek a kidolgozása. A szakmák idegen nyelvi terminológiájának oktatásához számos kétnyelvű szakszójegyzék, glosszárium, kisebb értelmező típusú szótár készült, elsősorban kari jegyzetként.

A Bolognai rendszer bevezetése a magyar felsőoktatásban számos változást hozott, többek között a fordítóképzés a 2008/2009-es tanévtől MA szintű egyetemi képzéssé vált. A *Fordító és tolmács mesterszak* a tanulmány írásának időpontjában három magyar egyetemen akkreditált szak: a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, a veszprémi Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi

Karán, és a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Karán. A fordító- és tolmácsképzés keretében a terminológia mint önálló tárgy oktatása is bekerült a curriculumba.

Az új egyetemi rendszerben az idegen nyelvű terminológia oktatása részben a fordító- és tolmács mesterszakon és az ágazati szakfordítóképzésben indított terminológia órákhoz és a fordítástámogató eszközök használatának elsajátításához kapcsolódik, részben pedig a lektorátusok szaknyelvi óráihoz.

3.1.3. Terminológia oktatás a nyelvészet keretein belül Pécsen

A terminológia elméleti és módszertani alapjainak oktatása a nyelvészeti képzésben is szükséges; ez korábban az egyes tárgyak curriculumain belül valósult meg. Széleskörű elméleti és módszertani megalapozásra van szükség ahhoz, hogy az átadott ismeretek konkrét feladatok megoldására is alkalmasak legyenek. Ezért a bölcsészettudományi karokon alkalmazott nyelvészeti specializációkat indítottak, a magyar nyelvészet oktatása keretében, az idegen nyelv szakos és a magyar szakos hallgatók számára. Elsők között a Pécsi Tudományegyetemen a magyar nyelv és irodalom szakhoz, valamint az idegen nyelvi szakokhoz kapcsolva jött létre alkalmazott nyelvészeti specializáció, melynek keretében bevezetésre kerültek új, az alkalmazott nyelvészet keretébe sorolható kurzusok, például 1998-ban a lexikográfia mint önálló tantárgy oktatása kezdődött meg (lásd Fóris 2000; 2002). A megkezdett oktatási és kutatási feladatok folytatását a 2003 és 2006 közötti időszakban az Oktatási Minisztérium Békésy György posztdoktori kutatási ösztöndíja biztosította számomra, amelynek keretében lexikográfia és terminológia tantárgyak programját és tananyagát dolgoztam ki és oktattam. Ezt a programot mindvégig támogatta és elősegítette a Nyelvtudományi Tanszék keretében Szépe György, Szűcs Tibor és Alberti Gábor. A terminológia és lexikográfia tárgyú kutatások eredményei, és a szervezés alatt lévő lexikográfia/terminológia egyetemi képzés tapasztalatai azt mutatták, hogy e két szakterület között lévő szoros kapcsolat miatt az oktatási programoknak is célszerű kapcsolódnia egymáshoz.

Három témakört emelek ki a kidolgozott és oktatott tantárgyak közül, amelyek magyar és idegennyelv szakos hallgatók, elsősorban alkalmazott nyelvészet és hungarológia (magyar mint idegen nyelv) specializációban részt vevők számára készültek: (1) *Lexikográfia* – a nappali képzésben interdiszciplináris szemlélettel történt az oktatási tematika kidolgozása. A tematika feldolgozása három egységben történt: *lexikográfia előadás*, *lexikográfia-történet előadás* és *lexikográfia kutatás szeminárium* külön-külön kreditértékkel. (2) *A nyelvújítás mint a nyelvfejlődés jelensége* – a nappali képzésben résztvevők számára tartott kurzus, *előadás* és *szeminárium* együtteseként. (3) *Szaknyelv és terminológia* – *előadás* és *szeminárium* együtteseként a nappali képzésben résztvevők számára.

3.2. A terminológia a magyar PhD képzésben

Az alkalmazott nyelvtudományi témájú doktori programokban számos hallgató nagy érdeklődést mutat a terminológia-kutatás kérdései iránt. A doktoranduszoknak a terminológia és lexikográfia iránti kiemelt érdeklődése, az ilyen kutatási témák választása jelzi a kérdés fontosságát. Szépe György szervezésében és aktív támogatásával a lexikográfia mint önálló tárgy 2002-ben indult a Pécsi Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskola Alkalmazott Nyelvészeti Doktori programjában², majd 2005-ben a terminológia mint önálló tantárgy már Kassai Iлона támogatásával. A rákövetkező szemeszterben a veszprémi Pannon Egyetem Interdiszciplináris Doktori Iskolájának Szaknyelvi alprogramjában, a 2008-as év tavaszi szemeszterében pedig a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Nyelvtudományi Doktori Iskolájának Fordítástudományi Doktori programjában. Az akkoriban kidolgozott tananyagot tartalmazza a *Hat terminológia lecke* című könyv (Fóris 2005).

Több lexikográfia témájú doktori értekezést írtak és védtek meg a pécsi iskola keretein belül (pl. Pajzs Júlia 1997-ben *Magyar számítógépes szótári adatbázisok* címmel, Fóris Ágota 2002-ben *A lexikográfia alkalmazott nyelvészeti vonatkozásai (különös tekintettel a magyar–olasz területre)* címmel, mindkettő Szépe György témavezetésével).

A pécsi PhD-képzés kutatási programjában tehát megjelent a lexikográfia és a terminológia kérdéseinek vizsgálata. A terminológia és/vagy lexikográfia kutatási témát választó hallgatókból egységes elvek alapján dolgozó csoport alakult ki; a terminológia és lexikográfia témájú kutatásokon dolgozó doktoranduszok közül Pelles Tamás 2006-ban *A magyar-olasz két tanítási nyelvű oktatás. (Különös tekintettel a nyelvpolitikai vonatkozásokra, az idegen nyelvű tantárgyoktatásra és az ennek kapcsán fellépő terminológiai problémákra)* címmel, Bérces Edit 2007-ben *A sportlexikográfia és -terminológia az új sportágak megjelenésének tükrében* címmel Pécsen, Czékmán Orsolya 2010-ben Veszprémben *Vizsgálatok a magyar matematikai terminológia tárgykörében* címmel védte meg értekezését. Az országos méretű szélesedett terminológiai kutatások kapcsolatrendszere Terminológiai Kutatócsoport (TERMIK) néven intézményesült, amely jelenleg a Károli Gáspár Református Egyetemen működik.

² Az ennek keretében elhangzott előadások olvashatók a *Lexikográfia Magyarországon* címmel megjelent kötetben (Fóris–Pálffy 2004).

4. A Terminológia mesterszak létesítésének és indításának kérdései

4.1. A terminológiai képzés jelentősége

A termelőüzemeket, pénzüzeteket, igazgatási szerveket, kutatóintézeteket stb. a gyakorlat arra kényszeríti, hogy az adatok, ismeretek feldolgozására terminológiai, taxonómiai, ontológiai módszereket hívjanak segítségül. A hazai gyakorlatban is egyre markánsabban jelennek meg az ilyen jellegű feladatok. Mivel az iskolarendszerű képzés nem indult még el, a munkálatokhoz szükséges ismereteket többségében önképzéssel szerzik meg, illetve a minőségbiztosítási, a szabványosítási testületek és egyes cégek tanfolyamokat indítanak a terminológiai szabályozások, új szabványok megismertetésére a saját feladataik ellátásának biztosítására.

A terminológia növekvő fontossága következtében megjelent ugyanakkor a terminológiai munkákra speciálisan képzett szakemberek alkalmazására vonatkozó igény, amely a kimeneti követelményeknek megfelelő tematikájú graduális és posztgraduális képzéssel oldható meg. Mivel szakmai és nyelvészeti ismeretekre együttesen van szükség, ilyen képzés célszerűen interdiszciplináris szemléletben indítható.

A magyar oktatási rendszernek az európai oktatási térség követelményeihez igazodó átszervezése megtörtént. A szakmáknak többször említett integrálódása egyre erősebben veti fel a nyelvészeti képzés jelenlegi követelményekhez igazodó átszervezését. Az interdiszciplináris szakmai és nyelvi oktatás feltételeinek megteremtése nélkül azonban nem oldható meg, hogy a terminológia az elkövetkező években stratégiai ágazattá nője ki magát (a nyelvészet és a felsőoktatási modernizáció adta lehetőségekről egy korábbi írásunkban beszámoltunk: Klaudy–Fóris 2005).

Magyarországon a korábbi képzési rendszerből a terminológia hiányzott, iskolarendszerű oktatási előzményekről ennek megfelelően nem beszélhetünk. Viszont terminológiai munkák (kutatás, fejlesztés, gyakorlat) a különböző korokban változó intenzitással folytak.

A magyar oktatási hálózatból kimaradt a terminológus-képzés, sem a tudomány, sem a társadalom fórumain nem történtek hathatós intézkedések ennek a gazdasági, kulturális következményekkel járó hiánynak a felszámolására. A tömegesen jelentkező, rövid idő alatt megoldandó terminológiai fejlesztésekhez kevés megfelelő képzettségű szakember, használható forrásmunka és adatbázis áll rendelkezésre. A gyakorlat által kikényszerített terminológiai munkálatok egymástól és a szakmáktól többnyire elszigetelt kezdeményezések, s így nem hozhatnak megfelelő eredményt.

Az európai nyelveknek – köztük a magyarnak – számos területre kiterjedő naprakész terminológiával kell rendelkezniük, amely különböző alternatívákkal szolgál különböző helyzetekre, ezért újfajta szakemberekre van szükség. A terminológia tárgyköre kulcsfontosságú tényező az egyes országok társadalmi, gazdasági és po-

litikai fejlődésében. Az EU-ban folyó gazdasági együttműködés megkívánja, hogy a tagországok konszenzus útján kialakított terminológiai forrásokkal rendelkezzenek, és e források harmonizáltak legyenek a többi tagországgal. A terminológiai munkák végzéséhez, az adatbázisok feltöltéséhez pedig elsősorban olyan szakemberek szükségesek, akik képesek az adatok megfelelő módszerekkel történő lejegyzésére.

Napjainkban teljesen új módon jelennek meg a terminológia folyamatos fejlődésének kérdései. A feladat nem csupán a fogalmak nemzeti nyelveken való, a nyelv szabályaihoz igazodó megnevezése, hanem a fogalmak különböző tárgykörökben való előfordulását, a fogalomhasználat különböző szintjeit, a nemzetközi fogalmi/terminológiai rendszereket figyelembe vevő rendszer kialakítása, a fogalmak és terminusok leírása. A terminológia megoldandó feladatai nem pusztán a nyelvi jelölő lexémák „magyarítását” vagy fordítását jelentik, hanem a szakmai fogalmi rendszereknek megfelelő, a terminológiai harmonizáció követelményeivel összhangban lévő, a modern módszerekre épülő rendszerek kialakítását, leírását és fenntartását. Ennek az összetett feladatnak a művelése a nyelv belső törvényeinek, az érintett tárgykörök fogalmainak, a számítógépes adatbázisok, ontológiák elméletének és metodikai rendszerének ismeretét kívánja meg.

Ez a helyzet indokolja, hogy Magyarországon is egyetemi szintű (MA) képzés induljon olyan szakemberek képzésére, akik megfelelő kompetenciával rendelkeznek a különböző tárgykörökben megjelenő terminológiai feladatok megoldására.

4.2. A terminológus kompetenciái és a szakképzettség hasznosítása

A terminológus szakképzettséggel szerzett kompetenciák széles körben felhasználhatóak a társadalom és a gazdaság különböző szektoraiban, a termelés és a szolgáltatás területén egyaránt, mivel a fogalmak és terminusok rendezésének igénye minden területen és szinten, a tudományoktól az ipari, kereskedelmi, hivatali, közigazgatási stb. gyakorlaton keresztül az oktatás minden szintjéig megtalálható. A társadalom működésének különböző szintjein lejátszódó gyors átalakulások a gazdasági, kulturális kapcsolatok kiszélesedését eredményezik, ami a kommunikációs zavarok elhárítása érdekében a fogalmi/terminológiai rendszerek összehangolt kialakítását kívánják meg. Számos szakterületen van igény kiemelten terminológiával kapcsolatos feladatok megoldására, terminológus képzettségű szakemberekre.

Az alábbiakban néhány olyan munkaerő-piaci területet sorolok fel, ahol a terminológusok szakképzettsége jól hasznosítható.

- Multinacionális vállalatok: A terminológia tudatosan szervezett fejlesztésének szükségessége indoklásánál utalni kell a *multinacionális vállalatokon* belül évek óta működő, a sok nemzetre kiterjedő piac területét lefedő terminológiai hálózatra, amely biztosítja, hogy a termékek/szolgáltatások

- valamennyi információs anyaga (az árun lévő felirat, a műszaki leírás, a vezérlőrendszer szövege, a reklám stb.) az adott ország nyelvén pontosan jelenjen meg. A *terméklokalizáció* terminológiai fejlesztése együtt fut a kutatással, a gyártással és az értékesítés-szervezéssel (lásd pl. Demeczky 2008).
- Kis- és középvállalkozások: A termelő, szolgáltató, kereskedelmi cégek esetében a jövő az adatok és információk elektronikus kezelése felé mutat, ebben a terminológus szakemberek egyfajta „információ-kezelő” szerepet tölthetnek be (pl. adatbázisok kezelése, webáruházak háttérének biztosítása, közös arculat kialakítása a nyelven keresztül, akár többnyelvű terminológiailag egységes adatbázisok kialakítása, vállalati szabványosítás stb.) (lásd pl. Varga 2009).
  - Kiadók (nyomtatott és elektronikus könyv- és folyóirat-kiadás), tömegkommunikáció: Magas szinten megalapozott terminológiai szakértelemre van szükség a kiadók, a tömegkommunikáció területén és sok egyéb helyen.
  - Fordítás-előkészítés, fordítóirodák: A terminológiai feladatok látványosan jelennek meg a fordítói munkákat megelőzően a fordítás-előkészítés során (lásd pl. Kis et al. 2004).
  - Igazgatás: A terminológiához kapcsolódó munkák növekedését mutatja például az EU teljes területén bevezetésre kerülő *e-kormányzat*, amely közvetlenül érint minden polgárt, hivatalt, termelő- és kereskedelmi egységet. A rendszer hardver feltételeinek kialakítása, a szoftverrendszer fejlesztés előrehaladott stádiumában van, azonban a rendszer általános bevezetésének a fogalmak egységes értelmezése és nyelvi megjelenítése egyik alapvető feltétele. Ezen kívül a minisztériumok, főhatóságok szintjén is hiányoznak a terminológusok (lásd pl. Majzikné Bausz 2008).
  - Szabványosítás és minőségbiztosítás: A mindenütt jelenlevő *szabványosítás* és *minőségbiztosítás* nyelven keresztül megvalósuló része is igényli szakképzett terminológusok munkáját (minden termelési és szolgáltatási ágazat összes folyamatát szabályozzák ezeken keresztül, így pl. az oktatását is) (pl. Galinski–Weissinger 2010).

A mai terminológiai munkamódszerek az információtechnológia és a nyelvtechnológia eredményeinek és eszközeinek felhasználásán alapulnak, a terminológia mesterszak pedig olyan képzést céloz meg, amely a modern technológia alkalmazásához és a nyelvi háttérük fejlesztéséhez szükséges ismeretekkel rendelkező szakemberek képzésével biztosítja az Európai Felsőoktatási Térségbe való integrálódást. A terminológus végzettséggel rendelkező szakemberek fontos szerepet tölthetnek be abban, hogy az Unió integrációs folyamataiban markánsan megjelenjen a ma-

gyar részvétel. A széleskörű alapozás és az erre épülő, magas szintű elméleti és gyakorlati felkészülést biztosító szakirányú elágazás lehetőséget ad a végzeteknek az elhelyezkedésre a munkaerőpiacon. Mivel Magyarországon a terminológus munkakör gyakorlatilag nem ismert, terminológus alkalmazására vonatkozó igények és szabályozások nem léteznek. A terminológusképzés megindításával párhuzamosan megoldandó egyik fontos feladat e szakképzettség gazdaságos felhasználási lehetőségeinek a társadalmi felismertetése.

A terminológus kompetenciája jelentős részben a világ entitásaihoz igazodó fogalmi és terminológiai rendszerek kialakítására, az ontológiákban az információt szállító terminusok rendszerének szakmai ismeretek és a nyelvi-kommunikáció elvei alapján való kidolgozására irányul. A terminológus szak ismeretanyaga *onomaszionológiai* szemléletben a fogalmi rendszerhez kapcsolódva közvetíti az ismereteket. Az oktatóanyagban különös súlyt kap a fogalmi kapcsolatok leírása, a terminusalkotás, a definíciók megalkotása, terminológia-menedzsment eszközeinek használata, a terminológiai rendszerek kialakításának legújabb kutatási eredményeken alapuló elvei. Az egyre szélesebb körben elterjedő e- és m-alkalmazások szükségessé teszik a modern terminológia ismeretanyagának ebben a szemléletben való átadását és felhasználását, amit csak a külön e célra képzett szakemberekkel lehet megoldani.

A terminológus kompetenciája a terminológia elméletének és munkamódszereinek ismeretére, a terminológiai rendezésre, terminológiai adatbázisok kezelésére, és a terminusalkotásra vonatkozik. Ez a képzésben erős filozófiai, logikai, nyelvészeti témájú alapozást, magas szintű információtechnológiai (pl. adatbázisok kezelése) ismeretátadást, és a választott szakosodásnak megfelelő szaktárgyi jártasság biztosítását kívánja meg. A képzés ideje 4 félév, összesen 1200 tanóra, 120 kredit. A szak különlegessége, hogy mind bölcsész, mind nem bölcsész irányból lehetséges a bemenet, ami természetesen következik a szak interdiszciplináris jellegéből.

5. Összegzés

A *Terminológia mesterszak* létesítése és indítása több évvel ezelőtt kezdődött meg azért, hogy bevezethessük Magyarországon is az egyetemi szintű terminológus-képzést.³ A Terminológia mesterszak két éves egyetemi képzés, a bölcsészkaron folyik. A képzés bemenete kettős: egyrészt bölcsész BA végzettségűek jelentkez-

³ A *Terminológia mesterszak* létesítési szakasza a Nyugat-magyarországi Egyetemen (akkori munkahelyemen) történt; a szak indítási szakasza, egyben az eljárás utolsó engedélyeztetési fázisa már a Károli Gáspár Református Egyetemen (Budapest). A szakon az első évfolyam a 2011/2012-es tanév őszi szemeszterében indul.

hetnek rá (magyar nyelv és idegen nyelv szakosok), másrészt más, szakmai BA (vagy MA) végzettséggel rendelkezők (például mérnökök, közgazdászok, jogászok, orvosok). Az első év alapozó és szakmai tantárgyai főleg nyelvészeti tárgyak. A terminológia egyetemi oktatásának előzményei a pécsi egyetemen megkezdett kutatási és oktatási előzményekre vezethetők vissza. Az általam kidolgozott szak képzési tematikája a modern terminológia elméleti alapjaira épül. (Tájékoztató a szakról: www.kre.hu, <http://alknyelvport.nytud.hu/muhelyek/termik>.)

IRODALOM

- DEMECZKY Jenő 2008. Terminológia a szoftveriparban. *Magyar Terminológia* 1, 2: 189–204.
- FÓRIS Ágota 2000. Kezdeti lépések a lexikográfia-oktatásban. *Iskolakultúra* X, 2: 83–88.
- FÓRIS Ágota 2002. Modern lexikográfiai módszerek oktatása. *Modern Nyelvoktatás* 2–3: 61–73.
- FÓRIS Ágota – PÁLFY Miklós (szerk.) 2004. *A lexikográfia Magyarországon*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- FÓRIS Ágota 2005. *Hat terminológia lecke*. Lexikográfia Kiadó, Pécs.
- GALINSKI, Christian – WEISSINGER, Reinhard 2010. Terminológiai szabványosítás és fordítási szabványok. *Magyar Terminológia* 3, 1: 8–20.
- KIS Ádám – KIS Balázs – POHL Gábor 2004. A számítógépes terminológiakivonatolás új megközelítése. In: ALEXIN Zoltán – CSENDES DÓRA (szerk.) *A 2. Magyar Számítógépes Nyelvészeti Konferencia előadásai*. SZTE, Szeged. 63–70.
- KLAUDY Kinga – FÓRIS Ágota 2005. A nyelvészet és a magyar felsőoktatás modernizációja. *Magyar Tudomány* 166, 4: 449–457.
- KLAUDY Kinga 1993. Fordítástudomány a világban – fordításoktatás Magyarországon. In: KLAUDY Kinga (szerk.) *Harmadik Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Konferencia*. Miskolci Egyetem, Miskolc. I. 39–45.
- MAJZIKNÉ BAUSZ Ágota 2008. Az e-kormányzat, e-közigazgatás problémái és terminológiai vonatkozásai Magyarországon. *Magyar Terminológia* 1, 1: 59–76.
- VARGA Eszter 2009. A PET flakonfűvás terminológiája. Terminológiai kérdések egy kisvállalkozásnál. *Magyar Terminológia* 2, 1: 47–66.

WEBOLDALAK

<http://alknyelvport.nytud.hu/muhelyek/termik>
www.kre.hu